

EL TIO NELO,

periódic joco-satíric y burlesc.

BOUS DE M.....ORT.

Pues señor, vach fer be d'anar ahir als bòus y deixarme el llèpis en casa.

D'haber pres apuntacions pera parlar de la corregudeta, tindria que traure huí al aire masa bruts els drapels de la bugà, lo que per lo manco faria sempre mala vista.

Tindria que dir á vostès, punt per agulla, lo c'ara sòls els diré en resumidas cuentas.

Mes val aixina. Del atre mòdo no sé si haguera tingut pa-sència tampòc pera pararme en els molts pelillos y hasta pèls de la festa.

¡Qué llástima!

Si no habia micha provinsia de Valensia dins la capital, no habia ningú.

Els trens del camí de fèrro vomitaren doble chent de la que cap en la plasa.

Pero aguárdat; dos dies avans ya no quedaba res *desent* pera el públic.

La reventa á amagatontes aná tan escandalosa com de cos-

tum. Donar quatre y sis duros d'una barrera pera un dia, d'això no s'en fa cas.

¿Y qui impedix estes matáfules? dirán vostés. ¿Qui? Lo qu'es yo m'atreviria á impedirles; pero.... res, s'ha acabat.

En una paraula, estic per dir que ningun añ s'ha vist tant de ruid y desòri, com ahir, per els hòus.

A les quatre de la vesprá en la plasa no cabia ni un garrofi.

Asomà el nas el president, tocà la música y allà va cap'el mich la chent del bronse.

No sé per qué vach descobrir en la careta del Tato, que la fea de pòcs amics.

El públic habia estat esperant el tren corrèu de les onse del matí, en mes ansietat que yo espere tots els mesos el trò gròs del loto.

«El Tato ha vingut,» fon la veu que corregué elèctricament avans de les dotse.

Y la chent anà en la confiansa de vore al Tato.

Y en efecte se presentá en la plasa; pero com dic, pareixia que li pasaba algo qu'el tenia de mal humor.

¿Es que se resentia encara de la ferida del bras? Entonses debia haber dit en temps (per supòst en andalús):—caballers, primer soc yo que tots; no tinc mes c'una pelleta, y vostés no sabrán ferme'n un atra qu'em vinga tan be com ella.»

Pero desd'aquell famós:—«*estoy bueno, no busquen á nadie.*—Tato,» la chent obrí el seu espirít y s'omplí d'aigua la boca.

Ixqué, pues, el zeñó Antonio, y per desgrasia en un bouet de Salido que li va fer ixir els cabells vèrts y també uns cordons blancs de lligarse algo, al entrarli la ferramenta del hòu per la boca-màniga del bras dret. En este bras estigué pròu desgrasiaet tota la vesprá; en l'atre... á no haber segut per l'atre no haguera conegut c'aquell era el Tato.

Res mes de particular va oferir el mestre, c'un breu galleo que li doná molt á temps al terser hòu, pera acurtarli cames. Y en part m'alegrí de qu'el Tato no estiguera d'humor, perque aixina no's va exedir en *volantineraes* c'atres vòltes li ha vist fer.

El *Regatero* regatecha pròu el seu còs davant l'ovella; fa be: els grans hòmens deuen guardarse pera millor ocasió. En l'espasa en la mà may podrà olvidar-se de c'ha segut bòn banderillero.

Si anem á contar els forats que feren en chunt els dos no-

menats y el aprenent, no'n té mes un garbell arrosar.

La demés chent d'a pèu, així així. Cuco y Muñiz van davant. Alcon no podia, sense ducte, llevarse del cap la mala feta que per anar en ronses li va fer l'añ pasat un señor en cuernos.

Ara venen els d'a caball. ¿Qué descansats degueren anarsen á sopar els fills de sa mare! Bouets com els d'ahir en pendrien élls tots els dies. Calderón, n'obstant, manifestá la seua bona voluntat.

Pero yo perdone de bona gana á la cuadrilla en cheneral, perqu'en los hòus qu'els donaren, tampòc se pòt humanament fer mes.

Els de *Salido* no'm pòden entrar. Pareix que tots estiguen fets en lo mateix mòle, es dir *fuchits* y mes blanets c'una manteca, tots d'un cap *desfet* y armats que ni D. Quijote de la Mancha. Tots, en fi, del color de *Chudes*. ¿Còm habien de ser hòus?

Els de Veragua..... ¿estem así ó en casa? ¿Pues que tot consistix en la bona presència y en les mes magres p'el estofao? En quant á d'asò, estaben plenets; particularment el segon, tenia mes carn c'un elefant.

La estampa..... no eren tampòc hòus dignes d'ella.

Pero anem als fets: vint mil ànimes c'hauria en la plasa els dirán á vostès

mejor que la pluma mia,
en lance tan divertido,
de entre Veragua y Salido,
quién *entraba* y quién *sahia*,

Señora Chunta del Hospital, huí no li diré res; porque ¿qui sap si les funcions de huí y de demà me farán cambiar de idea? Pero el disapte que ve nos vorem les cares.

¿Arribará el cas de que á la plasa de Valensia li tingam que dir *plasa de Rusafa*? Casi tan pròp està d'un puesto com d'atre.

Una còsa hagué de hò en la *corregudeta*, y com á hò hu garde pera postres.

El trache del *caballero* aguasil era nòu, segons vach anunciar, y es regal molt digne del señor duc de Veragua. A lo Felip II me paregué, si no hiá algú qu'em contradiga, lujós y magnífic, inclús el plomall del sombrero, que li donaba un aire així d'embaixaor ó *ministro*.

Els caballs tots àrabs.

El servisi de la plasa..... aaaaach. (Asò vòl dir un estornut.)
 ¿Ahón s'ha vist qu'els aguasils del Achuntament tragueren
 del cabestre als picaors, es dir, als caballs? ¿Es asò decorós
 pera la corporasió de qui dependixen?

La presidènsia..... Pasaro be, caballers.

Pues si deixe anar la ploma
 y em pucha la mosca al nas,
 alguna crec yo qu'en fas
 que s'ha d'ohuir hasta en Roma.
 La còsa es pesá pa broma,
 y el públic está que brama,
 porque com el dit no's mama
 coneix del chòc la maniòbra,
 y al fi diu: «pa lo qu'es còbra,
 asò pasa ya d'escama.»

—
 Que paguem á prèu del òr
 lo qu'es fèrro robellat,
 si se mira ben mirat
 es tratarnos..... sense pòr:
 Mes el pòble formant còr,
 al vore patents les flaques,
 diu rasantse les bolchaques,
 porque li tòquen els sòus,
 c'una còsa son els hòus,
 y atra còsa son les

El dichòus volguí publicar una fulleta sòlta en quatre sòlfes
 sobre els hòus. Com era còsa independent del periòdic no'm
 vach creure obligat á pasarla als meus suscritors; pero molts
 d'estos m'han demanat qu'els se la figue hui en lo paperet se-
 manal, y yo en molt gust els acontente copiantla á continuasió.

Ahí va:

ELS BOUS

EN VALENSIA.

I.

Que no'm vinguen els gabachos
y els que gabachos no son
dientme si así en España
son tabelles ó son cols.

A qui hui ixquera en patrañes
y en arguments de doctor
parlantme en tota la boca
contra la festa dels bous,
per manco de dos dinés
li pegaba un calvisó
que no tindria mes ganes
de gastar nòves rahons.
¡Els bous! Al vore l'aspècte
del actiu pòble espanyòl,
en dia de correguda
ants y en mich de la funsió,
qui no sent fòc en les venes
y dins de l'ànima un forn,
té sens ducte sanc d'horchata
de pepites de meló.

No estic pa calfarme el cap
ni pa péndreu en calor,
parleu quant vullgau de mí
y dels que pensen com yo,
pues que fent els *oidos sordos*
a totes vòstres cançons,
anirem contents y alegres
capa la plasa de bous,
no ya com un dia anaben
els nòstres predesesors,
el pensament en la dama
y en la glòria la ilusió,
sino en sombrero de palla
y blau palmito d'à sou,
el pensament en l'esfera,
la poesia en el còr.

II.

¡Als bous, als bous! dir se sent
desde c'amaneix el dia:
¡al bous, als bous! ¡qué alegria,
qué entusiasme té la chent!

Así un rògle, allà un motí
se veu de grans y chiquets;

tots van á comprar billets,
tots han perdut el chuí.

Valensia s'alsa en un vòl;
eixe tus, el altre escombra,
y el que no pòt á la sombra,
se conforma á anar al sòl.

Pero el pòbre qu'es descuida
se queda als bous sense anar,
pues quant l'entrá ve á comprar
s'encontra la reixa buida.

La fortuna es c'a vegaes,
sabent lo c'atres anys pasa,
ants d'aplegar á la plasa
sent á un chíc: «quí vòl entraes!

—Yo.—¿De sòl?—No tan ruín.

—Préngala de sombra, pues.

—¿Qué val?—Un duro no mes.

—¿No mes un duro? Hòme, tin.»

Paga, y es còsa sabuda
que sense pèdre moment
s'en va nostr'hòme content
á vore la correguda.

Y el fer algun sacrifici
es lo que dona en sustansia
á eixes funsions importansia,
sinos seria un desfisi.

Es dels espectacles l'únic
que té manco llansos nòus,
y al dir tot lo mon ¡als bous!
qui fa la festa es el públic.

L'animasió hasta sèrt punt
s'augmenta, al vore eixos trens
d'hòmens y chiques tan plens,
de mes prop ó de mes llunt.

Valensia se desconeix
de tanta chenerasió,
y un'hòra ants de la funsió
el gòig, l'entusiasme creix.

¡Qué estruendo, qué algarabía!
ningú sap lo que li pasa,
tots s'en van dret á la plasa
tontos, locos d'alegría.

La chent com la mar se pòsa
al córrer, de la suor;
¿qui fa cas de la calor
ni de ningun'atra còsa?

Pareix qu'está el mon ensés,
les tartanes van al tròt,

huí tot se perdona, tot,
huí no hiá bandos ni... res.

¡Qué apañaes van les chiques
y qué alegres! ¡cóm se riuen!
elles entr'elles se diuen
que son grasioses; boniques.

Y es sèrt, valen mich'España:
aquells tiesos farfalans,
mocadors en franchises grans,
blaus, vèrts, de color de caña;

Les unes en les caleses,
les atres per son peuet,
totes lluint el pamet,
totes com el foc enseses.

¿A qui el vóreles no henchisa?
¿qui al pensaro no's remou
d'un módo pichor qu'el hòu
cuant li planten la *divisa*?

¿Quin hòme es tan albercòc,
c'al clavarli eixes chiquilles
en los ulls dos *banderilles*
no coneix que son de *fòc*?

¿Y no's pròpi d'un pataca
que se mantinga ú callat,
al vores *descabellat*
ó sorprés d'un *mete y saca*?

Huí sense penes ni agovios,
á la calor del sol,
el hòme té... lo que vòl,
les chiques encontrèn novios.

Als hòus, pues, que si es repara
lo qu'es trau d'eixes fusions,
vorém en pòques rahons
que no's la festa tan cara.

A amprar cuèns si no'n hiá,
la plasa á tots nos convida;
un rato de vida es vida,
que demá Deu provirá.

III.

Ya está la grandiosa plasa
tota feta un pa de chent
qu'entre chiulits y ruido
mou allí mes c'un infèrn.
U crida: «¡que salga el toro!»
atre: «¡que ya son les tres!»
Per así ix una trómpeta,
per allá un atre instrument
que del cap d'algún hòu pare
un dia adorno va ser.
En el pòble la alegría
se veu creixer per moments,

y entre tant una disputa
sobre si *vino* ó si fue
ve á aumentar el laberinto
d'aquell anárquic belem,
mentres per atre cantó
un còr de quatre mil veus
selebra l'entrá en la plasa
d'un mirinac insolent,
que sinse chens de vergoña
ni respècte á Ròc ni rey,
s'en pucha á les tres pedretes
moventfallí un cañaret.
Comensa á alenar la música
perc'ha entrat el president
y la demés comitiva
de personaches de pes,
y entonses l'algarabía
els límits ya desconeix,
y es allò una inmensa gabia
de vint mil locos ó mes.
Al fi, de la presidènsia
ix el blanc mocaoret,
y per la pòrta qu'enfronta
tirant plantes y valents,
ixen *chorrent* òr y plata,
els d'á caball y els d'á peu,
majos que no'n té l'Europa
ni dos dotsenes com ells.
Si algun gabacho asò mira
pèrt allí l'enteniment,
y en mich del seu entusiasme
diu en llengua que no entenc:
«els espanyòls son grans hòmens;
nosatros som uns pobrets...»
Ya la *quente macarena*
ha electrisat á la chent,
qu'entre millons de requiebros
la resibix com se deu.
Els majós, fet el saludo,
prenent la capa, y serens,
en facha es pòsen y esperen
la señal del timbaler.
Al punt, y así es la gran broma,
ix galan el caballer
c'aguasil mich'hòra avans
es un *Roldán* á les tres.
A tota brida la plasa
corre á caball el chinèt,
y davant la presidènsia,
fets els chuménos de lley,
empoma la clau, que sempre
espòsa al pòbre inosent
á quedarse en mich nas manco

sinse lograr el intent.

Toquen les miches calderes

ròches, del Achuntament,

y obrint del toril la porta,

ix un Veragua. Al bordell;

en un instant es la plasa

de Troya cuadro complet.

Así s'escapa de bones

ú á qui anà pròp el *bedell*;

allá cau un *moso cruo*,

ó be se tira éll mateix

de dalt del flac *rosinante*,

que no pòt ni tindres dret.

A cada esena d'aquelles

se mòu un pronunsiament,

y..... pero màsa s'allarga

este romans ó lo qu'es.

¿Quí no sent fòc en les venes,

al vore els llansos aquells?

¿Quí atrevit parlar intenta

contra un cuadro de tant prèu?

¿Fòra d'así el que me diga

si allò es ó deixa de ser,

que li plante una castaña

per manco de dos dinés!

IV.

Morí una de les funsions:

ara s'acòsta lo mal;

l'entraeta del portal,

còlps, chafaes, apretons.

Se pasa á pur de rabiari,

pero es pasa, ¡son mals ratos!

p'el *Credo* pasá Pilatos,
qu'es, si es mira, pròu pasar.

La chent, plena de suor,

busca en les horchateries

calmant pa les agonies

que li dona la calor.

U parla del bòu primer,

un atre de la cuadrilla,

mentres á alguna chiquilla

li fa señes un terser.

Tot per ahí es confusió,

tot broma, tot alegría,

hasta que ve el terser dia

y dona fi la funsió.

Als teatros en estes nits

molta chent anaba avans;

mes ara ya no es en ans

y es sòlen encontrar buits.

Y per lo tant, es un erro

fer funsions pa els forasters,

pues á sa casa llauchers

s'en van p'el camí de ferro.

Tot s'acaba; al temps aquell

el c'ara estem reemplasá;

despues un atre'n vindrá

c'al present tindrà per vell.

Este es el mon; con que així

córrega el carro y avant;

ya qu'en éll tot va passant

rigam lo ¡que pògam hui.

Que pasen els bòus; ¡molt bel

no nos done això inquietut,

y fem pa tindre salut

y vore els del añ que ve.

Carta que desde Mont'Olivet li envia al famós espasa el TATO
el primer bòu que s'ha de torechar en les presents corregudes.

Dichòus, vint y quatre mes,

del arдорós Chuliòl,

pòc avans d'ixir el sòl:

añ xixanta, y dos despues.

Valent y simpátic TATO:

Lo c'así te vach á dir,

pa sabero es deu llechir,

con que tin pasènsia un rato.

Y sense deixarte un punt,

ni fer coma ahon no'n hiá,

llicho be, perque podrá

interesarte este asunt.

Avans de tot, sòls te dic,

perqu'es molt bò que t'ho diga,

que no estrañes que t'escriga

en la llengua que t'escric.

Pues així na ho fa ben fet,

encá que siga en sa contra,

el que com yo hui s'encontra

tan pròp de Mont'Olivet.

Pa tú no será asò *gueno*;

pero, amic, es nesesari

c'us fasa del diccionari

de la llengua del terreno;

Encara que crega yo,

al enviarte esta *sarta*,

que tragues tú d'esta carta

lo qu'el negre del sermó.

Pero en cambi, y yo m'alegre,

molta mes chent l'entendrà,

c'al llechir el castellá,

hiá molts qu'els estorba el negre.

Tú podrás, sense canguèlo,
saber lo qu'et dic así,
si al punt busques per ahí
al afamat Tio NELO.

Pues éll, que d'asó fa us,
y es hòme c'ha estat allà,
la carta et traduirà
al moment al andalús.

Feta ya esta observació,
si no curta, pròu consisa,
anem á lo que presisa
y fa que t'escriga yo.

Tato, no't pòts figurar
l'alegría qu'he tengut,
quant este mati he sabut
qu'estabes pa torear.

Pues, amic, no es pera dit
lo qu'em creixqué la malisia,
al resibir la notisia
de que t'habien ferit.

Yo masa conec qu'este añ
es pròu fatal p'als toreros,
pues tots els meus companeros
s'han proposat feros dañ.

Però molt sensible m'es
c'á tú te fasen el bú,
sense mirar qu'eres tú,
confundinte en los demás.

Si en la meua má estiguera
desd'ara t'aseguraba
que ningun hòu te tocaba
mentres en lo mon n'haguera.

Mes ya qu'estes ilusions
no se pòden realisar,
percú no pòt penetrar
dels atres les intensions,

Deus saber al menís, y es pròu,
qu'encara c'algú m'apure,
yo demá, formal ho chure,
no't trataré com á hòu.

Perque tinc determinat,
pera c'ho sapies t'ho dic,
el mirarte com amic
y no ferte ni un forat.

Asó pera ton gobiern,
con que així satisfet viu,
que per mí vorás l'estiu
acabat, com el ivèrn.

Per molt qu'em fases patir,

en tú no pendré vengansa.
¡Yo crec qu'en eixa confiansa
be te pòts en mí lluir!

En les meues agonies
encara et beneiré
y gracies te donaré....
¡Es cuestió de simpaties!

Unicament yo volguera,
per tot este benefisi,
que feres el sacrifici
de matarme á la primera.

No te fases el ban bau,
y si molt dur me trobares,
en pelillos no repares,
me descabelles y en pau.

Pòt ser que d'asó t'admires,
mes algú em posará taca
dient que soc una... vaca,
y que me pòrte atres mires.

Mes aquell que maliciós
á pensar tal s'atreuixca,
c'al mich de la plasa ixca
y nos entendrem els dos.

¿Mes qui la llengua precatrel
sosté del que pensa tal?
ningú; y ella fa mes mal
c'un canó d'á vint y quatre.

En fi, yo crec lo millor
no ferli á esta cuestió brecha,
pues asó si es remenecha
sól molt pronte fer pudor.

El asunt este no es;
tú el meu pensament ya el saps;
con que deixemse de caps,
c'así no vólen dir res.

Y pues sóbra en lo dit ya,
á la carta póse fi,
firmant al moment así:
EL PRIMER BOU DE DEMÁ.

POSTDATA.

Als meus companeros yo
esta carta els he llechit,
y segons tots chunts m'han dit
son de la meua opinió.

Asó es veu póques vegaes;
TATO, no esperes ya mal,
pues no't durá al Hospital
ningun hòu d'estes vespraes.

Por todo lo que precede: *El Editor responsable*, — JUAN GUIX.

VALENCIA.—1862.
IMPRENTA DE JOSE MARIA AYOLDI.